

Masarykovská drobná práca

Slováci majú dostatok dôvodov hlásiť sa k Masarykovi. Bol po otcovi Slovák, svoj slovenský pôvod hrdco priznával a Slovensko považoval za svoju srdcovú záležitosť; ako štátnik svetového mena bol zakladateľom moderného demokratického štátu, zahrnujúceho Slovensko ako svoju konštitutívnu súčasť a povyšujúceho Slovákov na jeden z jeho štátotvorných národov. Ak sa hlásime k Česko-slovensku ako dôležitej etape našich moderných dejín, hlásime sa tým aj k TGM ako jeho zakladateľovi, k masarykovskému poňatiu verejnej demokratickej politiky a budovania modernej občianskej spoločnosti. Podstatnou zložkou tohto jej budovania je systematická realizácia masarykovskej koncepcie drobnej práce. Masaryk ju vypracoval pre Čechov a ostatné porobené národy rakúsko-uhorskej monarchie konca 19. storočia, preukázala však svoju nadčasovú platnosť. Mnohí predstavitelia nasledujúcich generácií (masarykovci) ju úspešne udržiavali pri živote počas prvej Česko-slovenskej republiky, vracali sa k nej počas fašistickej totality, vychádzal z nej aj chartistický dissent za komunistického obdobia. A ukazuje sa, že ani pre našu súčasnosť nie je masarykovská koncepcia drobnej práce ničím zastaraným, nedomoderným. Nestala sa z nej len akási historická rekvizita, je to naďalej živý návod na použitie.

Počas monarchie konca 19. storočia bojoval Masaryk pri budovaní občianskej spoločnosti v Čechách proti dvom druhom občianskej pasivity. Prvý, apriorný, vychádzal z predpokladu, že doma sa aj tak nič robiť nedá, lebo o všetkom sa rozhoduje vo Viedni. Druhý, aposteriorný, zas tvrdil, že treba vyčkať správny čas a potom všetko vsadiť na revolúciu, ktorá zmetie starý poriadok a nastolí slobodu. Podľa Masaryka však: „Národ náš, jako každý, má v konstitucionalizmu toľkú slobodu, že príčin k násilné taktice nemá. Proto dnes volání po práci drobnej je tak oprávněné – přičiníme se sami a nečekáme, že pro nás a za nás pracovat bude vláda vídeňská a jiná. Kde vadí vláda a policie našim učitelům, našim kňežím, našim advokátům, našim lékařům a jiným všem, aby nepracovali a o pokrok lidu se nestarali? Je holým neštěstím, že si zvykáme očekávat tolik od vlády, samočinnosti se vzdávající.“ (*Česká otázka*, Praha : Svoboda, 1990, s. 136-137.)

V prvom rade ide Masarykovi o drobnú poli-

tickú prácu. Vyžaduje si „sústavnosť, pilnosť, stálosť, vytrvalosť“ a nielen nejaké to „občasné vzplanutie citov a vôle“ (s. 224). Preto burcuje: „kdo nám vadí provádět v našich obcích takovou správu, správu tak vzornou, že by se jí musel obdivovat celý svět? Proč neukazujeme centrální vládě příkladem, co by měla dělat? I v těchto oborech politika vnitřní je naším vlastním a předním úkolem: my však příliš obracíme zraků svých navenek a čekáme od vlády, co bychom mohli dělat sami. Naše politika stůně bezobsažností.“ (s. 144)

K masarykovskej drobnej práci však rovnako patrí aj to, čo neskôr Václav Havel preslávil ako *nepolitickú politiku*. „V době, kdy Čechy a Slovensko byly pevnou součástí rakousko-uherské říše a kdy neexistovaly ani faktické, ani politické, ani psychologicko-sociální předpoklady pro to, aby naše národy hledaly svou identitu mimo rámec této říše, založil T. G. Masaryk český národní program na myšlence *drobné práce*, t.j. poctivé a odpovědné práce v rámci existujícího uspořádání v nejrůznějších oblastech života, směřující k povznesení národní tvořivosti a národního sebevědomí. Zvláštní důraz tu padal přirozeně na prvek osvětový, výchovný, vzdělávací, mravní, humanitní. Jediné možné východisko k důstojnějšímu národnímu osudu spatřoval Masaryk v člověku, v tom, aby si vytvářel předpoklady především k vlastním důstojnějším osudu lidskému; východiskem proměny postavení národa mu byla proměna člověka.“ (*Moc bezmocných*. In: V. H., *O lidskou identitu*, Londýn : Rozmluvy, 1984, s. 95.) Lidia, ktorí sa týmto princípom riadia, „vycházejí ze správného předpokladu, že každá drobná práce je nepřímou kritikou špatné politiky.“ (s. 96)

Nepolitickou politikou je takáto drobná práca v tom, že používa nepolitické prostriedky, čo však koniec koncov vedie aj k určitým politickým dôsledkom. Takým nepolitickým prostriedkom sa stala spolková činnosť, zakladanie a rozvoj kultúrno-výchovných, vzdelávacích, telovýchovných a iných spolkov. Keď však dosiahli masovú základňu a vytýčili si aj istý národný program (ako napr. Sokol v Čechách), stali sa aj nezanedbateľnou politickou silou. Masaryk kázal neprecoňovať politickú moc štátu oproti ostatným spoločenským faktorom, vstupujúcim do hry:

„Moc státní, i pozitivně pracující i negativně zabraňující, je mnohem slabší nežli sociální moci ostatní. Dnes přímá moc států všude povytce kontroluje poměry hospodářské; v době protireformace stát se staral více o náboženství a tak podobně. Ačkoli tato *spravující, centralizující, kontrolující* moc státu je velická, přece není tak silná, jak *úsilí a tužby náboženské, osvětové, vědecké, mravní*, vůbec kulturní. Pro společnost, pro národy je důležitější tento *život kulturní a jeho základové* nežli *jediná* jeho část, činnost politická.“ (s. 219)

Pravda, v Masarykovom poňatí tu nešlo o akési dva rôzne druhy drobnej práce, ale skôr o dva jej navzájom prepojené aspekty. Podľa Františka Šamalíka uvedený „realistický koncept *nepolitické politiky* nebyl či neměl být konkurentem politiky v čistém slova smyslu, t.j. politiky politiků a politických institucí, nýbrž jejím doplňkem. Byl programem „národního vzdělání“ a „drobné práce“ a přirozeně předpokládal součinnost intelektuálů.“ (In: Stanislava Kučerová, ed., *Česko-*

slovenství, středoevropanství, evropanství, Brno : Konvoj, 1998, s.138.)

Profesor Šamalík spomína realistický koncept. Vskutku treba pamätať, že idea drobnej práce, ako aj s ňou spätá idea *nepolitické politiky*, sú bytostne zakomponované do tohto celkového Masarykovho realistického konceptu. Jeho realizmus mal čeliť vtedy prevažujúcemu pohodlnému klasickeému historicizmu, ktorý všetky odvodzoval z dejín. Preto založil aj stranu tohto mena, ktorá mala riešiť reálne problémy prítomnosti cestou „drobnej práce“ postupných reforiem. Avšak – ako zdôrazňuje aj znalec Masarykovho života a diela, Gordon Skilling – „realizmus nemal byť politickou stranou; či iba politickou stranou; bol *smernicou a metódou*. Jeho politickým programom boli hlavne a predovšetkým *výdatné sociálne reformy, kultúrna práca a vnútorná politika*. Znamenalo to dať národu kultúru a filozofiu a *socializovať českú politiku*, pracujúc pre blahotých, čo boli doteraz vylúčení z kultúrneho diania. Iba realisti poskytovali jasný program; toto ich odlišovalo od starých strán, zvlášť od klerikálov, od pokrokárov a socialistov, s ktorými zdieľali určité podobné názory. Hovorilo sa, že ich možno považovať za istú strednú cestu medzi radikálmi a konzervatívcami, usilujúci sa o pokrok nie veľkými skokmi, ale krok za krokom, nie cestou revolúcie, ale drobnou prácou.“ (T. G. Masaryk: *Against the Current*, 1882-1914. Oxford : Macmillan, 1994, s. 47-48.)

Václav Havel v citovanej stati *Moc bezmocných* spája tento druh drobnej práce so *životom v pravde* a zdôrazňuje že sa tu hovorí o „práci všech, kteří se tak či onak účastní *nezávislého života* společnosti a kteří vůbec nemusí být za disidenty považováni: o spisovatelích, kteří píší tak, jak chtějí, bez ohledu na cenzuru a oficiální nároky, a kteří svá díla – pokud jim je nechtějí oficiální nakladatelství vydat – šíří v *samizdatu*; o filozofech, historících, sociologích a všech dalších vědcích, kteří jdou cestou *nezávislého vědeckého bádání* a není-li to možné v prostředí oficiálních struktur nebo na jejich okraji, šíří svá díla rovněž v *samizdatu* nebo pořádají soukromé diskuse, přednášky a semináře; o učitelích, kteří soukromě vyučují mladé lidi všem, jež normální škola před nimi tají; o duchovních, kteří se snaží ve svém úřadu, a jsou-li ho zbaveni tak mimo něj, vést svobodný náboženský život; o malířích, hudebnících a zpěvácích, kteří tvoří *nezávisle* na tom, co si o jejich tvorbě myslí oficiální instituce; o všech lidech, kteří tuto *nezávislou kulturu* sdílejí a dál šíří; o lidech, kteří se různými dostupnými způsoby snaží vyjadřovat a hájit skutečné sociální zájmy pracujících, vracet odborům jejich pravý smysl či zakládat *nezávislé* odbory; o lidech kteří se nebojí vytvářet upozorňovat úřady na bezpráví a zasazují se za *dodržování zákonů*; o různých *společenských mladých lidí*, kteří se snaží vymánit z manipulace a žít po svém, v duchu vlastní hierarchie životních hodnot ; atd. atd.“ (s. 101)

Volil som tento rozsiahly citát, lebo presvedčivo ukazuje, že daný typ masarykovskej drobnej práce zostáva za zmenených podmienok v skoro rovnakej podobe nadčasovou úlohou aj pre dnešok a zrejme takou zostane aj pre budúcnosť.

Miroslav Kusý,
politológ